

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

shaja vsak četrtak in volja s poštnino vrad in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr., za četrt leta 80 kr. — Naročnina se pošilja opravištvu v dijaškem zbornišču (Knabenseminar). — Deločniki tiskovnega društva dobivajo list brez posebnih naročilne.

Posamezne liste prodaja knjigar Novak na velikem trgu po 5 kr. — Rokopisi se ne vračajo, nespisani listi se ne sprejemajo. Za oznanila se plačuje od navadne vristice, če se natisne enkrat 8 kr. dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr.

Na bolje gre.

I.

Da pride kdo iz male reči na večjo, to se zgodi le redko, ali da se potlej tudi zdrži na njej, to je še reje. Če pogleda človek v vsakdanje življenje, veliko nima za to izgledov.

Uzrokov za oboje ni malo. Vsako tako stanje namreč terja drugačnje ravnanje. Kar je pri mali reči prav, to ni več dobro pri večji. In prav tega se uči človek težko, treba mu je zato razuma pa veliko dobre volje, teh pa nima vsak.

Slovenci smo le mal narod. Naj nas šteje kdo, kakor nas hoče, še prav pol drugi milijon nas ne našteje. Nekaj je to že, ali v Avstriji je vsaj 38 milijonov ljudi, tem nasproti pa je tedaj naše število le malo. Vsem nam je živeti pod dve glavim orlom in vsi imamo polno pravico zato, saj imamo vsi več ali manj zaslug za-nj.

Od Boga, pa tudi vsled državne postave imamo vsi enake pravice, ker so tudi dolžnosti vseh enake. Če jih terja kater narod več za-se, naj pa pokaže, odkod da jih ima! To mu bo težko ali, če gre za pravo, to mu je celo nemogoče. Vsi štejemo vsak svoj denar za dačo, vsi damo svoje sine v obrambo mej cesarstva, vsi delamo s svojim umom, s svojo dlanjo za blagor države. Po pravem ni, če se kateremu narodu po cesarstvu nalaga več, kakor mu dohaja po številu, po postavi. Delj časa se je godilo v tem, kakor so svitli cesar odločili. Bila je to doba absolutizma.

Prav se je tačas že gotovo ravnalo, ali vsem ni bilo po volji. Tedaj pa so svitli cesar z diplomom dne 20. meseca oktobra 1860 dali narodom samim v tem besedo, češ: kakor se bodo med seboj poravnali, tako bo prav. Tako je nastala doba konstitucionalizma.

Sedaj je torej na narodih, ali, kar je tisto, na njih zastopnikih, poslancih, najti pravo pot, da se godi vsem pravica; se ve, da pri tem ce-

sarstvo ne sme trpeti škode. V tem pač menim, da so vsi narodi po celem cesarstvu enih in tistih misli. Saj čemo biti in smo vsi zvesti cesarju. Ako je kdo ali kater narod kaj druga, za lastno svojo srečo ne mara. Za nas vse je cesarstvo potreba.

Celo vprašanje je po tem takem le to: Kako naj si vpravimo med seboj dolžnosti, pa ob enem tudi pravice, da bo za nas, za vse narode, kar jih živi po širokem cesarstvu, in tedaj tudi za cesarstvo prav?

Za to gre, za to volimo svoje poslance, kekar nas svitli cesar kliče na volišče.

Kdor se nam torej ponuja za poslanca, pa obeta več, še obeta drugih reči, on ni naš mož, za-nj nimamo mi glasú.

Ko bi vsak, ki voli, vedel, zakaj da gre; ko bi vsak, ki se nam ponuja za poslanca, hotel le pravico, — tisto, ki služi cesarstvu v resnici v srečo, ne bilo bi nam težko voliti, vsi bi radi, bi z veseljem volili; toda eno kakor drugo še manjka pogosto in v tem leži vsa nevolja naših volitev, v tem je uzrok naših vednih preprirov.

Ali bo to kedaj bolje? Dá, bolje bo, ali recimo naravnost: je že bolje, veliko bolje, kakor je bilo pred leti. V kmetu imamo korenino moči v cesarstvu, on pa, kakor pri nas, tako pri Nemcih, se že zaveda svoje veljave in zato stoji v njem, v našem kmetu naše upanje, da bo bolje. (?)

Krščanski nauk na šulverajnski šoli v Pekerjah.

Dr. Otmar Reiser je v Pekerjah, kjer ima mnogo goric, vstanovil privatno šolo, to je naznanil knezoškofijstvu v ta namen, naj bi oskrbelo na tej šoli poduk v krščanskem nauku. Župnik Lembaški, preobložen z delom — ker nima kaplana — izreče, da mu ni mogoče kršč. nauka na tej šoli prevzeti, na kar knezoškofijstvo dr. Reiserju naznani, da ni duhovna, ki

bi naj otroke na tej šoli podučeval v krščanskem nauku.

Na to se obrne dr. Reiser na deželni šolski svet v Gradcu, predloži nekoga učitelja spričevalom sposobnosti podučevati v kršč. nauku, in prosi, naj dež. šol. svet temu učitelju izroči podučevanje v kršč. nauku, kakor to določujejo drž. šol. postavbe § 5. alineja 6.

Stvar se dalje obravnava med dež. šol. svetom in knezoškofijstvom; slednje odgovori, da ne more pooblastiti s podučevanjem v kršč. nauku onega učitelja, ker ni od škofa ali njegovega poverjenika izpraševan, k temu pa je še popolnoma nepoznan. — Na to dež. š. svet dr. Reiserju objavi, da ne more učitelju izročiti poduka v kršč. nauku. Dr. Reiser se črez to pritoži pri ministerstvu, to pa potrди odločbo dež. šol. sveta. Na daljnjo pritožbo dr. Reiserjevo pride stvar pred upravno sodnijo; ministerstvo je zastopal ministerijalni sekretar baron Jakobi; dr. Reiserja pa šulverajnski pokrovitelj dr. Weitlof.

Dr. Weitlof opravičujevaje pritožbo trdi, da v tem slučaju odločuje § 5, alineja 7 drž. šol. postav, ki pravi: če duhovna oblast poduka v kršč. nauku ne oskrbi, ima dež. šol. oblast potrebno vravnati, to se pravi, meni dr. Weitlof, da se od vstanovitelja šole naznanjenemu učitelju, ki ima spričevalo sposobnosti v kršč. nauku podučevati po § 5, alineja 6, podučevanje v kršč. nauku izroči. Da bi učitelj od škofa ali od njegovega poverjenika moral biti izpraševan, ne terja nobena postava, tudi ne § 38 drž. šol. postav, ki skušnje učiteljev določuje, in le to terja, da se k tem skušnjam zastopniki cerkvene ali duhovne oblasti pozovejo, kar se je tu bilo zgodilo.

Temu nasproti povdarja zastopnik ministerstva baron Jakobi: da tu nobene pravice nima § 5 alineja 7, ker ne gre za očitno, ampak privatno šolo; na dalje da posvetna oblast brez privoljenja knezoškofijstva nikakor ne more učitelja pooblastiti s podučevanjem v kršč. nauku. — Na to dr. Weitlof odvrča: § 5 alineja 7 ima veljavo tudi za privatne šole, češ inace se lahko vsaka privatna šola zatre, ako se duhovna oblast protivi. Vstanovitelj šole je storil, kar je bila njegova dolžnost, izjava knezoškofijstva je nikavna, torej je § 5 al. 7 opravičen.

Po dveurnem posvetovanji se naznani razsodba: odločba ministerstva je postavno neopravičena, nima veljave. — Med vzroki se med drugim navaja: alineja 7 § 5. v tem slučaju odločuje, ker je župnik s privoljenjem škofovim odrekel podučevanje v kršč. nauku. Na to je imel dež. šol. svet potrebno vravnati, in to je bilo: naznanjenemu učitelju poduka v kršč. nauku izročiti. Vstanovitelj šole ima le to dolžnost, ali kakega duhovnika za podučevanje v kršč. nauku pridobiti, ali pa posvetnemu učitelju to poobla-

stilo spraviti. Da je šola privatna, nič nima za se. Sposobnost posvetnega učitelja je po §§ 70. in 38. drž. šol. postav dopričana, k temu skušnje pred škofom ali njegovim poverjenikom ni treba.

Po art. 17 drž. post. in § 2 post. 1868 drž. zak. št. 48 je sicer oskrbovanje verskega poduka oblastnijam dotičnega verskega izpovedovanja izročeno, pa le v tem smislu, da smejo verska izpovedovanja kršč. nauk oskrbovati, nikakor pa ne, da bi zamogle z odrekovanjem tega nauka zabraniti, kako šole vstanoviti. Vstanovitelj šole je svojo dolžnost storil; torej je odločba ministerstva neveljavna.

Upravna sodnija v obče ne cika na liberalno stran, storila pa je razsodbo na podlagi sedanjih šolskih postav; ta razsodba očitno priča, kako potrebno je, da se sedanje šolske postavbe predružačijo, menda bo ravno ta razsodba njih prenovljenje pospešila. — To je vendar čudno: Učitelja, katerega škof ni pooblastil, zamore posvetna gosposka pooblastiti, kljubu škofovemu protivljenju podučevati v kršč. nauku!

J. K.

Gospodarske stvari.

Kako treba krompir saditi in pridelovati.

III. Tak je rani roževi krompir Jakobšek, saksonski čebulovec, snežinka, rani kraljič in druge krompirjeve sorte. Rani krompir vrže kmetovalcu v nekterih krajih ne malo dobička.

Nekteri gospodarji sejejo po krompirju ozimino. Ker pozni krompir še le meseca septembra ali celo še le meseca oktobra dozoreva, je v mnogih krajih posejatev silja zakasnjena in tedaj njegov pridelek nekoliko negotov. Kdor pa krompir zarad jesenske posejatve nekoliko prej pokoplje, dela to na škodo množine pridelka in dobrote krompirjeve.

Tako za časa kopan krompir se tudi ne da dobro in dolgo shranjevati. Če se pa rani krompir sadi in prideluje, tedaj ga je mogoče že meseca avgusta ali pri srednjih sortah v začetku septembra pokopati in silje se še zadosti za časa pod pozno jesenijo pod zemljo pospravi. Mogoče je tudi še njivo za ozimino dobro pripraviti, kar je tudi velike vrednosti. Nespregledni dobiček pri ranem krompirju je tudi ta, da ima dosti višjo ceno od poznega.

Tudi način sajenja je po raznih gospodarstvih zelo različen. V časih se krompir preredko, v časih pa pregosto posaja.

Večji del ranih krompirjevih sort požene malo metenice ali ščanje, za to se sme tudi nekoliko gostejše posaditi.

Sicer pa se mora v tem oziru tudi na vremenske in obnebne razmere dotičnega kraja porajtati. Tudi dobra ali slaba zemlja se mora